

**Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини**
Інститут природничо-математичної та технологічної освіти
Природничо-географічний факультет

Регіональний геолого-геоморфологічний аналіз

Навчальний посібник

Автори-укладачі
О.Д. Лаврик, О.С. Осадчий, Д.О. Панкратенкова

Умань
2015

УДК 55 (075.8)
ББК 26.3 я 73
Р–32

*Затверджено і рекомендовано до друку вченою радою
природничо-географічного факультету
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(Протокол №5 від 23 грудня 2014 р.)*

Рецензенти:

Половка Сергій Григорович, доктор геологічних наук, професор, завідувач кафедри загального землезнавства та геології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини імені Павла Тичини.

Кирилюк Леонід Миколайович, кандидат географічних наук, доцент кафедри географії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Р - 32   **Регіональний геолого-геоморфологічний аналіз**: навчальний посібник / авт.–уклад. О. Д. Лаврик, О. С. Осадчий, Д. О. Панкратенкова. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2015. – 121 с.

У виданні розглядаються основи регіонального геолого-геоморфологічного аналізу, завдання та методи досліджень сучасних геоморфологічних досліджень. З метою кращого засвоєння курсу посібник насичений ілюстрованим матеріалом – рисунками, картами, додатками та схемами.

Навчальний посібник призначений для студентів педагогічних вузів, які навчаються за географічними спеціальностями.

УДК 55 (075.8)
ББК 26.3 я 73
Р–32

© Лаврик О. Д., Осадчий О. С., Панкратенкова Д. О., 2015

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ПРО РЕГІОНАЛЬНИЙ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ	5
1.1. Аналіз як засіб наукового дослідження.....	5
1.2. Структура геолого-геоморфологічних досліджень.....	7
1.3. Основи та принципи класифікації геолого-геоморфологічних досліджень.....	11
1.4. Особливості прикладних геоморфологічних досліджень та їх зв'язок з методами геолого-геоморфологічного аналізу.....	14
<i>Питання для самоконтролю до розділу 1</i>	<i>15</i>
РОЗДІЛ 2. ПРИКЛАДНІ МЕТОДИ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ	16
2.1. Морфологічний аналіз рельєфу.....	16
2.2. Структурно-геоморфологічний аналіз.....	22
2.3. Морфолітогенетичний аналіз.....	47
2.4. Палеогеоморфологічний аналіз.....	72
2.5. Вивчення сучасної динаміки рельєфу.....	83
<i>Питання для самоконтролю до розділу 2</i>	<i>88</i>
РОЗДІЛ 3. ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНА СИСТЕМАТИКА	89
3.1. Геоморфологічна систематика рельєфу.....	89
3.1.1. Поняття про форми та елементи рельєфу.....	89
3.1.2. Класифікація форм рельєфу за розмірами.....	90
3.1.3. Морфографія і морфометрія рельєфу.....	93
3.1.4. Генетична класифікація.....	94
3.2. Класифікація геологічних відкладів.....	96
<i>Питання для самоконтролю до розділу 3</i>	<i>100</i>
РОЗДІЛ 4. РЕГІОНАЛЬНИЙ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНИ	101
<i>Питання для самоконтролю до розділу 4</i>	<i>110</i>
ПІСЛЯМОВА	111
ЛІТЕРАТУРА	112
ГЛОСАРІЙ	114
ДОДАТКИ	119

ПЕРЕДМОВА

Сучасний світ швидко змінюється і ставить перед науковцями нові, складніші завдання – такі, наприклад, як проблема всесвітньої глобальної екологічної кризи або проблема стійкого розвитку окремих країн і світового суспільства в цілому. Для вирішення цих завдань використовується багато засобів. Підвищення їх ефективності ґрунтується на тому, щоб прикладні дослідження спиралися на фундаментальні знання. Цей акцент стосується і геолого-геоморфологічних досліджень.

Більшість дослідників в наш час виходять з того, що *геоморфологія* – це наука, яка вивчає рельєф земної поверхні, його походження і розвиток, розглядають рельєф як результат переміщення речовини земної кори ендегенними та екзогенними процесами. У залежності від об'єкта дослідження геоморфологія поділяється на загальну, регіональну та прикладну.

Для регіонального геолого-геоморфологічного аналізу важливе значення має зв'язок саме з регіональною геоморфологією, яка займається систематичним описом форм рельєфу, їх взаємних угруповань (типів рельєфу), аналізом їх походження та віку на певній географічній ділянці земної поверхні.

У регіональній геоморфології виділяють два підходи до опису об'єктів – *типологічний* та *районний*. Перший із них ділить рельєф земної поверхні на материки і океани. Материки поділяються на гори і рівнини. Гори в свою чергу можна поділити на гори сучасних геосинклінальних поясів, гори областей завершеної складчастості і так далі. Рівнини, поділяють на рівнини рухливих платформ, рівнини стабільних платформ тощо. Районний геоморфологічний аналіз вивчає конкретний об'єкт – рельєф материка або будь-якої його частини. Головна спрямованість синтезу при регіональному геоморфологічному аналізі – поєднання районного і типологічного напрямів.

Перш, ніж розпочати проводити регіональний геолого-геоморфологічний аналіз певної ділянки, корисно попередньо ознайомитися із стислим загальним описом усього району, щоб мати уявлення про основні риси досліджуваного об'єкта.

Об'єктом дослідження регіонального геоморфологічного аналізу є окремі ділянки земної поверхні з усім комплексом елементів рельєфу (долинами, схилами, поверхнями вирівнювання тощо). Ці ділянки можуть бути локальними, займати значні ділянки суходолу або морського дна і навіть охоплювати всю поверхню Землі.

Регіональний геолого-геоморфологічний аналіз тісно пов'язаний із такими науками, як: геоморфологія, геологія, палеогеографія, картографія, загальне землезнавство, еволюційна географія, геотектоніка тощо.